

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

*Individuella löner
– kollektivt bakslag*

Individuella löner – kollektivt bakslag

En rapport om lönesättningen av lärare

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	<i>4</i>
Lönesättningen av svenska lärare	<i>6</i>
Undersökningen	<i>9</i>
Inför lönesamtalen	<i>9</i>
Lönesamtalen	<i>11</i>
Samband mellan prestation och lön	<i>12</i>
Metodbeskrivning	<i>13</i>

Sammanfattning och slutsatser

I denna undersökning svarar 1 580 lärare i svenska grund- och gymnasieskolan på frågor om hur de lönesätts och vilka samband de ser mellan sina egna prestationer och sin lön.

Undersökningen visar bland annat:

- **Att sex av tio lärare** inte fått något besök av lönesättande chef när de undervisar.
- **Att sju av tio lärare** uppger att de under detta läsår inte har haft något samtal med sin rektor om sina elevers resultatutveckling.
- **Att var tredje lärare** har blivit lönesatt utan att ett lönesamtal har ägt rum.
- **Att två av tre lärare** inte ser något samband mellan hur de utför sitt lärararbete och hur de lönesätts.

Resultaten i undersökningen är ytterligare ett underkännande av hur lönesättningen av Sveriges lärare fungerar. De senaste årtiondena har löneutvecklingen för lärare i grund- och gymnasieskolan halkat efter andra yrkesgruppers, trots att lärares ansvar har utvidgats och antalet arbetsuppgifter utöver undervisningen ökat kraftigt. Det utökade samhällsuppdrag som lärarna givits via statliga beslut, har åtföljts av politiska uttalanden om att lärarnas löner måste öka i takt med det ökade ansvaret. Verkligheten är annorlunda. Många arbetsgivare använder lönesättningen för att utjämna löneskillnader mellan grupper och individer samt låter de centralt avtalade kollektiva lägsta utfallsnivåerna bli tak i de lokala löneförhandlingarna.

Därtill visar denna undersökning att det som borde vara själva grunden för den individuella lönesättningen, det vill säga hur läraren utför sitt lärararbete, i mycket begränsad utsträckning tas i beaktande vid lönesättningen.

Med anledning av undersökningen föreslår Lärarnas Riksförbund:

- **Att** en lägsta lön skyndsamt införs för legitimerade lärare. Lönenivån ska ligga 10 000 kronor högre än i dag och vara differentierad utifrån utbildningens inriktning och längd. Stöd för förslaget finns i McKinsey's rapport *How the world's most improved school systems keep getting better*. Där ett kännetecken för länder som utvecklats från "good" till "great" är signifikant höga ingångslöner.
- **Att** karriärsteg för lärare inrättas med tydliga kopplingar till ansvarsfunktioner och med garantier om löneökningar om minst 25 procent.
- **Att** lönesystem införs som garanterar lärare en löneutveckling under hela yrkeslivet. Avvecklingen av tidigare avtalskonstruktioner med bland annat löneplaner har lett till att lärare i dag har en löneutveckling från 21 500 kronor till 29 000 kronor under hela sitt yrkesliv.
- **Att** löneavtal utformas på ett tydligt och stringent sätt med bland annat krav på obligatoriska lönesamtal. Allt går dock inte att avtala om. Att lönesättande chefer inte besöker lärarna i undervisningen råder inga avtal bot på. Problemet måste snarare åtgärdas genom lönesättande chefers förändrade attityd till uppdraget att lönesätta.
- **Att** allvarliga överväganden görs beträffande en annan konstruktion av den offentliga sektorns löneavtal, där kopplingen till "märket" och utfallskonstruktioner inte kan fungera på samma sätt som inom den marknadsutsatta privata sektorn.

Lönesättningen av svenska lärare

År 1992 beslutade Lärarnas Riksförbunds kongress att förbundsstyrelsen fortsättningsvis skulle verka för löneavtal som baserades på individuell lönesättning. Detta var en förändring som låg i tiden, då flera av arbetsmarknadens sektorer övergav de tidigare tarifflönesystemen. Det som fällde avgörandet för Lärarnas Riksförbunds medlemmar var att merparten av förbundets medlemmar redan hade uppnått den så kallade slutlönen, varför tariffsystemet fortsatt inte ansågs gynna medlemmarnas intressen.

Den 1 januari 1996 lämnades tariffsystemet för de kommunalt anställda lärarna. Dåvarande Kommunförbundet var mycket positivt till denna förändring. De ansåg att det nya systemet skulle ge lärarna arbetsmarknadens mest moderna och flexibla löne- och arbetstidssystem.¹

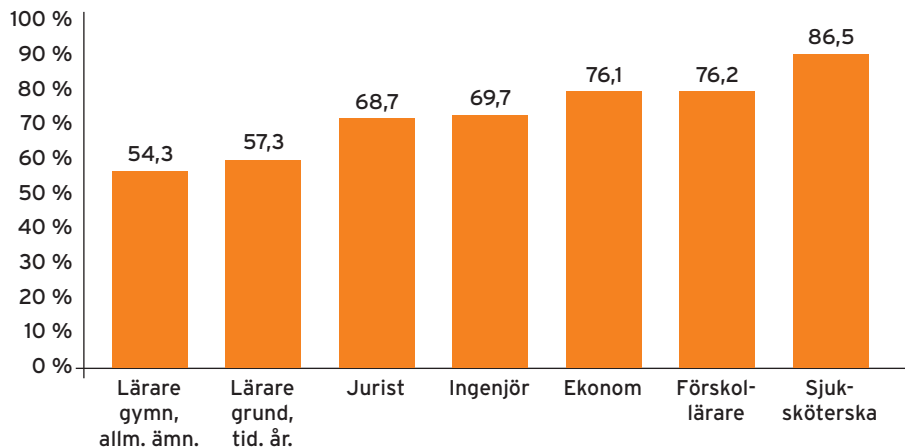
Ur ett lärarperspektiv har resultaten av systemförändringen varit usla. En ytterligare aspekt är att de fristående skolorna inte bidragit till lönekonkurrens. Marknadsmekanismerna styr inte i offentligt finansierad verksamhet.

Lärares dåliga löneutveckling framgår tydligt av en tidigare undersökning från Lärarnas Riksförbund, vilken visar att lönerna för lärare i gymnasieskolans allmänna ämnen samt för lärare i grundskolans tidiga år släpat efter rejält mellan åren 1995 och 2010.²

1 "Ska avtalen styra 90-talets skola?", Svenska Kommunförbundet 1992.

2 "Läraryrkets attraktionskraft på fallrepet", Lärarnas Riksförbund 2012.

Löneutveckling mellan 1995 och 2010 fördelat efter yrke i kommunerna (landsting för sjuksköterskorna)

Som undersökningen visar har förskollärarna haft en mer gynnsam löneutveckling än lärarna i grund- och gymnasieskolan. Att förskollärarna haft en god löneutveckling är bra, för det speglar det ökade ansvar som förskollärarna fått under den undersökta tiden. Det är dock fullkomligt orimligt att det ökade ansvar och det kraftigt ökade antalet arbetsuppgifter som lärare i grund- och gymnasieskolan fått under motsvarande tidsperiod inte syns i deras löneutveckling.

Avtalens konstruktion har inte spelat någon som helst roll för lärares löneutveckling. Lärarnas Samverkansråd har tecknat långa avtal och korta, avtal med centralt fastställda lägstanivåer och utan lägstanivåer samt avtal som i ännu större grad ska belöna goda resultat. Lärarnas Riksförbund kan konstatera att ingen avtalskonstruktion har gynnat lärares löneutveckling.

Den uttalade kopplingen i det gällande kollektivavtalet, mellan hög måluppfyllelse för eleverna och högre lärarlöner, har också uteblivit. Lärarnas Riksförbund har i en tidigare undersökning kunnat konstatera dels att löneutfallen i kommunerna för 2010 blivit identiska oavsett grad av måluppfyllelse, dels att näst intill samtliga av de resultatmässigt

bästa skolkommunerna haft procentuellt lägre löneutfall än riksgenomsnittet för sina lärare.³

Det individuella lönesystemet för Sveriges lärare har inte motsvarat de förhoppningar som ställdes vid införandet, inte minst syns detta i de många motioner om ett förändrat lönesystem som inkommit till Lärarnas Riksförbunds kongress 2012.

Det är uppenbart att systemförändringen 1996 inte gett Sveriges lärare arbetsmarknadens mest moderna och flexibla lönesystem på det sätt som gavs utfästelser om.

³ "Efterlysning: Vart tog kopplingen mellan hög måluppfyllelse för eleverna och bättre lärarlöner vägen?", Lärarnas Riksförbund 2011.

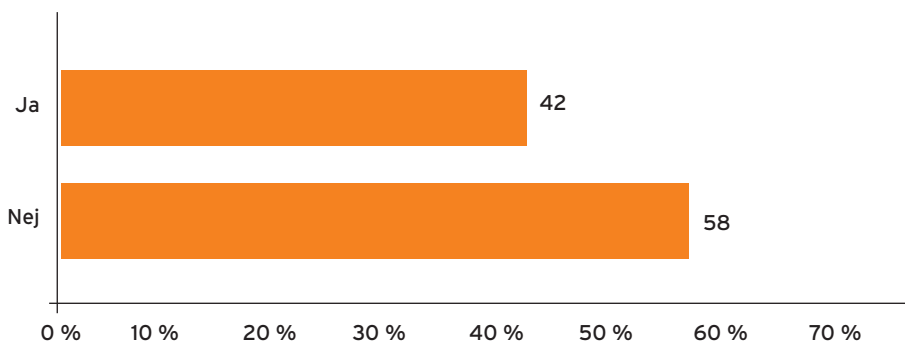
Undersökningen

I denna undersökning svarar 1 580 lärare i svenska grund- och gymnasieskolan på frågor om hur de lönesätts och vilka samband de ser mellan sina egna prestationer och sin lön. De viktigaste resultaten som framkommer i undersökningen är att lärarna i stor utsträckning inte ser ett samband mellan sina prestationer och sin lön. Undersökningen visar också att många lönesättande rektorer inte följer upp lärarnas arbete, vare sig genom klassrumsbesök eller i samtal mellan lärare och rektor.

Inför lönesamtalen

Undersökningen visar att 58 procent av lärarna inte fått något klassrumsbesök av den chef som lönesätter dem:

Har den person som sätter din lön besökt dig när du undervisar?

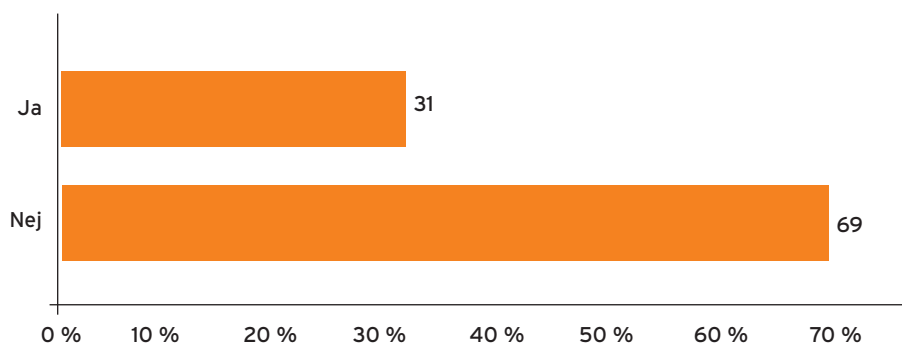

Undersökningen visar att det är vanligare att lärare med kortare yrkeserfarenhet fått besök i klassrummet än de med lång. Störst är skillnaden mellan de med 3-5 år i yrket och de med 30 år eller mer. I den tidigare gruppen har 50 procent fått respektive inte fått besök och i den senare är det 63 procent som inte har fått besök. En jämförelse mellan

olika skolformer visar att klassrumsbesök tycks vara vanligast förekommande i grundskolans senare år (7-9) där 47 procent har fått besök. Sämst ställt är det i vuxenutbildningen där 34 procent fått besök.

I undersökningen framkommer också att det är mycket ovanligt att rektorerna har samtal med lärarna om deras elevers resultatutveckling. Så många som sju av tio lärare uppger att de inte haft något sådant samtal:

Har du och din rektor under detta läsår samtalat om dina elevers resultatutveckling?

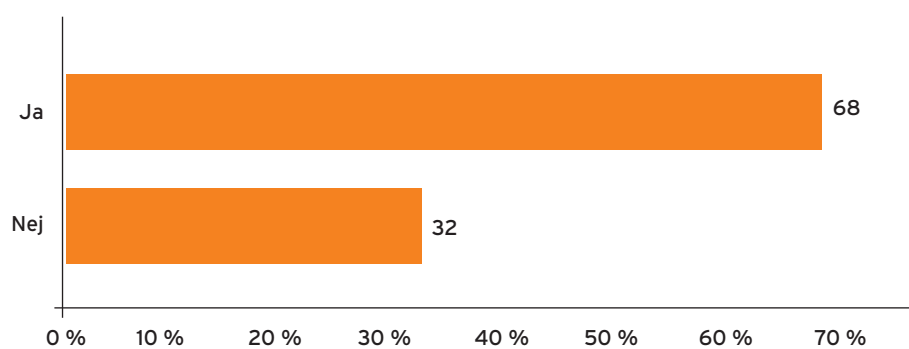

Det framkommer i undersökningen att det är vanligare att diskutera elevernas resultatutveckling i grundskolans tidigare år (1-3 och 4-6) än i övriga skolformer. Vanligast är det i grundskolans år 1-3 där 52 procent av lärarna uppger att de haft sådana samtal, till skillnad mot endast 29 procent i gymnasieskolan. Det är också vanligare med denna typ av samtal i fristående skolor än i kommunala. Av lärarna i fristående skolor uppger 40 procent att de haft samtal om elevernas resultatutveckling jämfört med 30 procent i kommunala.

Lönesamtalen

Så många som var tredje lärare uppger att de inte haft något lönesamtal i samband med den senaste löneöversynen:

Har du haft ett samtal med den som bestämde din lön i samband med den senaste löneöversynen?

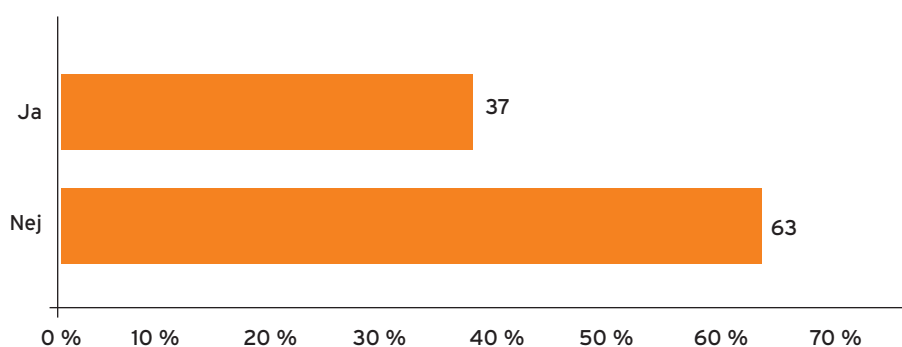

De skillnader mellan olika undergrupper som finns är mycket små, men en viss skillnad går att koppla till olika huvudmän. 30 procent av lärarna i kommunala skolor uppger att de inte haft lönesamtal respektive nästan 40 procent av lärarna i fristående skolor.

Samband mellan prestation och lön

Undersökningen visar att lärarna i mycket stor utsträckning inte ser något samband mellan det lärararbete de utför och den lön de sedan får:

Ser du något samband mellan hur du utför ditt lärararbete och hur din arbetsgivare lönesätter dig?

Det framkommer inga större skillnader mellan respektive undergrupp, undantaget att en något större andel lärare i fristående friskolor tycks uppfatta ett samband jämfört med lärare i kommunala (41 respektive 36 procent).

Metodbeskrivning

Undersökningen har skickats ut till 2 088 lärare i grund- och gymnasieskolan via e-post. Av dessa har 1 580 svarat vilket ger en svarsfrekvens på 75,7 procent. Datainsamlingen skedde från den 18 till den 23 april 2012.

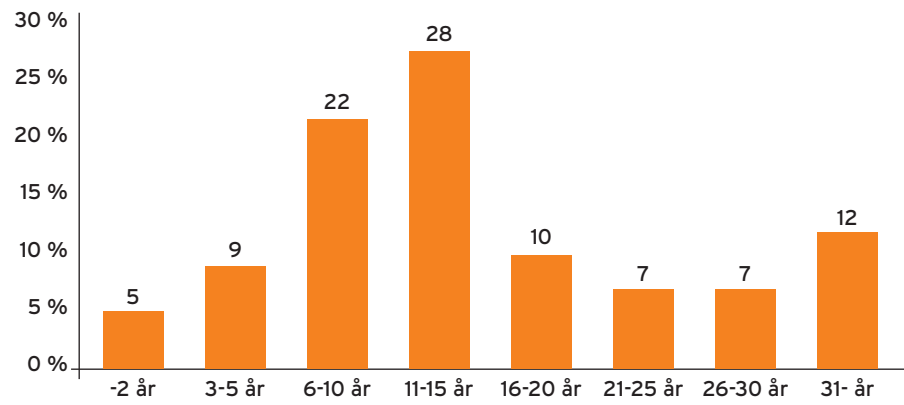
I tabellerna nedan redovisas antal svarande i respektive grupp. I denna redovisning ingår fem personer som endast lämnat några svar. Dessa ingår dock inte i undersökningens resultatredovisning.

Antal svarande efter kön och huvudman

Skolform	Kvinna	Man	Totalt
Grundskola 1-3	83	8	91
Grundskola 4-6	114	49	163
Grundskola 7-9	385	202	587
Gymnasieskola	342	285	627
Särskola	7	9	16
Vuxenutbildning	67	34	101
Totalt	998	587	1 585

Skolform	Kommunal	Fristående	Annan	Totalt
Grundskola 1-3	84	7	.	91
Grundskola 4-6	153	10	.	163
Grundskola 7-9	525	60	2	587
Gymnasieskola	496	122	9	627
Särskola	15	0	1	16
Vuxenutbildning	81	16	4	101
Totalt	1 354	215	16	1 585

Andel svarande efter yrkeserfarenhet

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Lärarnas Riksförbund är det enda förbundet i Sverige som endast organiserar enbart behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare. Vi är en partipolitiskt obunden organisation och är med våra drygt 85 000 medlemmar ett av de största förbunden inom Saco, Sveriges Akademikers Centralorganisation.